

POSUDEK OPONENTA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Jméno a příjmení studenta/ky: BcA. Martina Zychová

Název diplomové práce: Slepotosková výzdoba knižních vazeb. Vývoj techniky, terminologie a metod dokumentace

Studijní obor: Restaurování a konzervace uměleckých a umělecko-řemeslných děl na papírových, textilních a souvisejících podložkách

Vedoucí práce: Mgr. BcA. Radomír Slovik

Jméno a příjmení oponenta/email: PhDr. Jan Novotný/jan_novotny@nm.cz

Naplnění zadání teoretické části práce

Zdůvodnění:

A B C D E F

Naplnění zadání praktické části práce

Zdůvodnění:

Exaktní odzkoušení dostupných metod dokumentace – frotáž, digitální fotografie, 3D skener, 3D mikroskop, stereo lupa, makroobjektiv, podrobný výčet poškození slepotiskové výzdoby, při restaurování knižních vazeb se slepotiskem zvážena rizika snímání potahu, snaha minimalizovat provlhčení kolagenního materiálu, šetrné doleповání uvolněných a oddělených částí.

U metody frotáže možno uvést, že se sestává z tužkových obtahů (tzv. rubbing), u stereolupy Leica S6D pro lepší identifikaci nástrojů je vhodné přiložit také měřítko.

A B C D E F

Odborná úroveň teoretické části práce

Zdůvodnění:

A B C D E F

Odborná úroveň praktické části práce

Zdůvodnění:

V práci jsou (s. 20) nejprve podle rozměru poměrně vágně rozlišeny slepotiskové nástroje kolek (menších rozměrů) a tlačítko (velmi malých rozměrů), rozlišení je pak aplikováno v *Katalogu slepotiskové výzdoby gotických knižních vazeb z fondu Piaristické knihovny v Litomyšli*. Jakým způsobem bylo stanoveno označení těchto dvou slepotiskových nástrojů?

V teoretické části textu jsou oba názvy užity víceméně synonymně podle kontextu z čerpaného zdroje „*Otisky jednotlivých tlačítek vytváří tzv. kolkový dezén*“, „*motivy kolků*“, „*kolková kompozice*“, „*Ve většině případů bývají tyto pásy tvořeny rolnou, méně často pak jednotlivými tlačítky*“, až (s. 40) „*Již v gotice se můžeme setkat takřka se všemi typy slepotiskových nástrojů používaných v knihařské praxi dodnes – tlačítko, linka, fileta, rolna, výjimečně i plotna*“. Kde je pak kolek?

V případě stanovení terminologie nelze čerpat pouze z jednoho zdroje (NUSKA), prof. PhDr. Bohumil NUSKA, CSc. např. nesprávně používá označení razítko pro knihařské tlačítko (reliéf slepotisku vzniká působením tlaku nahřátého nástroje, nikoliv otiskem). V odborné literatuře není rozlišen rozměr tlačítka a kolku, v knihařských příručkách se upřednostňuje tlačítko pro slepotiskový nástroj (BRADÁČ, VAKRČKA, DOLEŽAL), v knihovědných monografiích kolek pro zdobný otisk tlačítka slepotiskové výzdoby (HAMANOVÁ, DRAGON), oba termíny mají proto synonymní význam.

A B C D E F

Metodická úroveň teoretické a praktické části práce, kvalita práce s literaturou a prameny

Zdůvodnění:

Při rešerši zdrojů možno čerpat také z *BENEŠOVÁ, M.; MAŠKOVÁ, L. Metodika výběru prostředku k mechanickému čištění prachových částic z povrchu papíru (2015)*, kde je odzkoušeno 15 způsobů mechanického čištění.

Místo označení pryž Cleanmaster či Wishab raději guma, neboť se jedná o 100% čistou latexovou gumu (FAKTIS) bez obsahu chemikálií, rozpouštědel nebo dalších přísad, na rozdíl od pryže, která obsahuje řadu příměsí. Ještě lepší užitné vlastnosti má 100 % čistá latexová guma od firmy Wallmaster CHEMICAL SPONGE.

Od tukování (s. 107) se obecně upouští na základě dřívějších špatných zkušeností s nevhodně aplikovanými tukovacími směsmi, především se nedoporučuje hromadné tukování, kdy zmiňovaná potencionální nebezpečí narušila autenticitu vazeb. Nutno podotknout, že tukovací směsi obsahují desinfekční složku PREVENTOL nebo SEPTONEX, změna barevnosti a zvýšená lepivost mají krátkodobý účinek, vždy záleží na výběru vhodné tukovací směsi, zkušenostech a dodržení technologických postupů.

Lokalizací domácích knihvazačských dílen podle používaného slepotiskového náradí (s. 114) se u pozdně gotických vazeb zabývá Mgr. Jiří GLONEK a u pozdně středověkých a renesančních vazeb PhDr. Kamil BOLDAN, jejichž příspěvky jsou však uvedeny v Seznamu použitých zdrojů.

A B C D E F

Formální úprava diplomové práce a její jazyková úroveň

Zdůvodnění:

A B C D E F

Další připomínky/dotazy

S pokročilým technologickým vývojem může být 3D skenování bezpečnou metodou pro sejmutí slepotiskového reliéfu např. při výrobě maket vazeb, neboť zachytí i nestejnou hloubku reliéfu danou ručním zpracováním, proto si tato metoda zaslouží další pozornost.

Závěrečné hodnocení oponenta

Zdůvodnění:

A B C D E F

Pro hodnocení použijte následující stupně

A	B	C	D	E	F
výborně	výborně mínus	velmi dobře	velmi dobře mínus	dobře	Nevyhověl (nelze doporučit k obhajobě)

V..... PELÁZE Datum: 11/9/19

Podpis oponenta: [Signature]

POSUDEK OPONENTA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Jméno a příjmení studenta/ky: Martina ZYCHOVÁ

Název diplomové práce: Slepotisková výzdoba knižních vazeb

Studijní obor: Ateliér restaurování papíru

Vedoucí práce: Radomir Slovik

Jméno a příjmení oponenta/email: doc. dr. Petr Voit, CSc.

Diplomová práce se skládá z části teoretické a praktické. V takto širokém rozsahu a monograficky nebylo téma slepotisku u nás nikdy zpracováno. Před autorkou, která si toho byla vědoma a sama tuto skutečnost připomíná (114), proto stála řada problémů, jak se s neprobádaným terénem vypořádat, a to zejména v umělecko-řemeslné oblasti. V ní disponujeme vlastně pouze jedinou metodologickou statí Bohumila Nusky z let 1964-1965, která však dle měnící se interpretace knižní kultury pomalu zastarává (viz kupř. Nuskův důraz na samospasitelnost kompozice, vznikající během 15. a 16. stol. naprosto mechanickým využitím několika planimetrických variant, nebo paušální nadceňování renesance a naopak nedocení baroka, dále přecenění uměleckého významu českého knihvazačství, aby bylo srovnatelné s cizinou apod.). Zde bych od diplomantky očekával více samostatnosti a střizlivosti, projevené kupř. studiem přebohaté zahraniční literatury nebo konzultací s EBDB. Co je však i na teoretické části sympatické, je skutečnost, že diplomantka bohatě využila historický fond piaristické knihovny v Litomyšli.

Díky tomu, že výzkum knižní vazby se v České republice zhruba posledních 40-50 let oproti zahraničí nekoná, knihovníci a bibliografové vnesli jakoby mimochodem anebo v dobré víře do této sféry knižní kultury řadu nepřesností a dublet. Jakkoli se teoretická část diplomové práce právem tváří, že aspiruje na terminologickou unifikaci, zůstala zde dosti pozadu – a tak se znovu potvrzuje, že to nejpodstatnější, co už dlouho potřebujeme, je textově-obrazový katalog knihvazačského náradí, který by sloužil jako návodný terminologický slovník. Problém přichází už u pojmenovávání náradí, kde se – ovšemže díky málo šťastné formulaci v mé Encyklopedii knihy, s. 475 – odlišuje „kolek“ a „tlačítko“ (20), přičemž kupř. Hamanová chápe oba pojmy synonymně, Nuska upřednostňuje „kolek“, zatímco jiné jazyky si vystačí s pojmenováním jediným (fr. fer, něm. Stempel). Naopak u filety se nezdůrazňuje jednoduchý tvar či ornamentální výplň (21). Naprosto je

pak zavádějící, že otáčivé nářadí s pevným středem dostává hned pět různých termínů (21). „Kolečkem“ se tlačila úzká linka, vznikající též šídlem nebo linkovátkem, a proto jde o nářadí méně podstatné než „rolna – rola – váleček“; o termínu „rolna“ se tvrdí, že takto funguje v dějinách umění, ale pravdou naopak je, že zde drtivě na rozdíl od knihařského slangu převládá pojem „váleček“ – právě díky vítané sjednocovací snaze Nuskově. Označení „fileta“ se zřejmě nenáležitě objevuje ve dvou technologických úrovních této pasáže (21 a 22).

Diskusi by si dále zasloužil příliš široký termín „florální motiv“ (42-43), představovaný konkrétním pojmenováním (lipový lístek, květ pětilístkový, rozvilina atd.), anebo dokonce pleonasmus „florální kolek stylizované lilie“ (183). Neměla by se užívat dubleta „orel/orlice“, „květ/květina“, neboť jde o čtyři samostatné ikonografické typy. Velmi dubiózně se pracuje s pojmem „brokátový vzor“ (44), který je označen taky jako „dva otisky poupat“ (164). Totéž platí v diplomové práci o minoritně užívaném, ale zcela legitimním pojmu „zrcadlo“ (44), které je mnohde nahrazeno pojmenováním „střední pole“ (34, 164, 173, 183) nebo „volné pole“ (58). „Pole“ je přitom vyhrazeno jen k pojmenování segmentu rámové kompozice. Vědecký text není beletrie, a synonymita tu škodí. Tyto poznámky však diplomovou práci nijak nedehtují, naopak dokládají nutnost široké kvalifikované mezioborové diskuse.

Jen okrajově poznamenávám, že chybou diplomantky není také, čteme-li v textu o neskonale vysoké úrovni výzdobných konceptů české slepotiskové knižní vazby 15.-18. století (44 i jinde). Podíváme-li se na vývoj v zahraničí, zjistíme téměř pravý opak. Jde tu o pozůstatek názorů Bohumila Nusky a Pavlíny Hamanové, kteří se na vlně národoveckého romantismu a priorizace všeho českého snažili v polovině minulého století udržet výzkum knižní vazby mezi plnoprávnými segmenty knižní kultury (hlavně v porovnání s bibliografií – Knihopisem a dějinami knihtisku). V této souvislosti bych doporučil zmírnit adoraci rámové kompozice (59), která sice platí pro střední Evropu, zejména u vazeb „nižšího“ stylu, ale k jediným typům kompozice rozhodně nepatří (co kupř. vazba a la fanfare s liniovým konceptem na volné ploše, kterou český řemeslník i objednavatel tak dlouho nechápal?). Diplomantka by měla zvážit, nakolik rámová kompozice, takto plod pozdního středověku, přesahovala i do století mladších a knižní kulturu i čtenářství pořád připoutávala ke středověku. Jako drobnost považuji, že by bylo dobré odlišit termín „rám“ (v teorii knižní vazby) od termínu „bordura“ (pro tutéž funkci v knižním dekoru např. na

titulní straně). Diplomátce bych rád nabídl k zamyšlení, že u totálně zčernalého zlacení by bylo dobré brát v úvahu (a nejlépe empiricky ověřit), zda mohlo jít o vědomé levnější vpálení nářadí do usně?

Poněvadž Bohumil Nuska se věnoval knižní vazbě jen na práh rudolfínského období a monografie Pavlína Hamanové jako vysokoškolská učebnice kvalifikována není, díky nastalému badatelskému vakuu posledních desetiletí nemohla diplomantka rovněž věnovat adekvátní pozornost baroku a zejména pak klasicismu a rokoku (64-74). To však hodnotit jako negativum diplomové práce by bylo nespravedlivé.

Leč přece jen se o třech faux-pas zmíním. První souvisí s tím, že „v renesanci byly postupně přidávány girlandy, festony“ (52), což není pravda. Je to arzenál o 200 let mladší. Druhou nepřesnost lze objevit v odkazech na Nuskovy (tuším) čtyři statě zařazené do kolektivní monografie Česká kniha. Jako původce těchto textů je citována Mirjam Bohatcová (50 i dále), která byla „jen“ spoluautorkou a redaktorkou. Nuskův příspěvek o typologii renesančních slepotiskových vazeb nevyšel v libereckém „Zborníku“ (21 i dále), ale „Sborníku“. Po stránce pravopisné a stylistické však nelze diplomové práci téměř nic vytknout – nějaká kolize nastala jen občas, např. supralibros je neutrum (23), santis = sanctis (155).

Druhou, praktickou část nemohu s ohledem na fakt, že jsem historik knižní kultury bez chemicko-technologických, restaurátorských a konzervátorských znalostí, posoudit tak důkladně jako pasáže umělecko-historické. Jako poučený laik však mohu konstatovat, že text je promyšleně podložen bohatou škálou fotografických a dokumentárních příloh a přináší exaktnější stanoviska než v části teoretické. Přestože se diplomantka jeví jako osoba směřovaná více k praktickým otázkám než teoretickým, lze konstatovat, že i v teoretické části diplomové práce splnila stanovené zadání. Práci navrhuji hodnotit známkou

velmi dobře (C).

Naplnění zadání teoretické části práce
Zdůvodnění:

A B C D E F

Naplnění zadání praktické části práce

Zdůvodnění:

A B C D E F

Odborná úroveň teoretické části práce

Zdůvodnění:

A B C D E F

Odborná úroveň praktické části práce

Zdůvodnění:

A B C D E F

Metodická úroveň teoretické a praktické části práce, kvalita práce s literaturou a prameny

Zdůvodnění:

A B C D E F

Formální úprava diplomové práce a její jazyková úroveň

Zdůvodnění:

A B C D E F

Další připomínky/dotazy

Závěrečné hodnocení oponenta

Zdůvodnění:

A B C D E F

Pro hodnocení použijte následující stupně

A	B	C	D	E	F
výborně	výborně mínus	velmi dobře	velmi mínus	dobře dobře	Nevyhověl (nelze doporučit k obhajobě)

V.....Praze..... Datum:.....26. 8. 2019.....

Podpis oponenta:.....*Voit*.....

